

RÉVAY PÉTER

DE MONARCHIA ET SACRA CORONA
REGNI HUNGARIAE CENTURIAE SEPTEM

TOMUS I.

CENTURIAE I-V.

A MAGYAR KIRÁLYSÁG BIRODALMÁRÓL
ÉS SZENT KORONÁJÁRÓL SZÓLÓ HÉT SZÁZAD

I. KÖTET

I-V. SZÁZAD

The background of the cover is a detailed engraving of a crown. A figure, possibly an angel or a personification of a virtue, is shown from the side, holding the crown. The crown is highly ornate, featuring a cross on top, a globe, and various symbols. The engraving is done in a fine-line, hatched style, typical of 18th or 19th-century book illustrations.

RÉVAY PÉTER

DE MONARCHIA
ET SACRA CORONA
REGNI HUNGARIAE
CENTURIAE SEPTEM

TOMUS I.

CENTURIAE I–V.

A MAGYAR KIRÁLYSÁG
BIRODALMÁRÓL
ÉS SZENT KORONÁJÁRÓL
SZÓLÓ HÉT SZÁZAD

I. KÖTET

I–V. SZÁZAD

Budapest
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
2022

A kiadványt szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta,
valamint a magyar fordítás tárgyi jegyzeteit készítette ∞
Editing, introductory essay, notes for the Hungarian translation:

TÓTH GERGELY

A latin szöveget gondozta és fordította ∞ The latin text edited and translated by

BENEI BERNADETT (B. B.)

JARMALOV REZSŐ (J. R.)

SÁNTA SÁRA (S. S.)

TÓTH GERGELY (T. G.)

A bevezető tanulmányt angolra fordította ∞ English translation:

THOMAS COOPER

A kiadványt lektorálta ∞ Proofreading:

PÁLFFY GÉZA

Tördelés ∞ Layout:

DOMOKOS GYÖRGY

Borító ∞ Cover:

BORBÉLY JUDIT

A borítón és a címlapon látható kép származási helye:

Révay Péter: *De Sacrae Coronae Regni Hungariae ortu... brevis commentarius.*
Augustae Vindelicorum, 1613. (a címlap verzója, Wolfgang Kilian metszete; részlet)
BTK TTI Lendület Szent Korona Kutatócsoport szakkönyvtára

Jelen kiadás a 2021. évi első kiadás változatlan utánnomása

Készült a BTK TTI „Lendület” Szent Korona Kutatócsoport által elnyert
Lendület kutatási projekt (2012–) támogatásával.

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

ISBN 978-963-416-270-4 (összkiadás)

ISBN 978-963-416-268-1 (első kötet)

© Közreadók, 2022

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2022

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás,
valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet, Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató, Molnár Antal igazgató

TARTALOMJEGYZÉK ∞ CONTENTS

I. KÖTET ∞ VOLUME I.

Előszó ∞ Preface	11
Tóth Gergely: Egy lutheránus főrend politikai testamentuma a história nyelvén: Révay Péter <i>De monarchia...</i> című műve.....	15
1. Rövid „aranykor”: A <i>De monarchia</i> megírásának előzményei.....	16
1.1. Révay szerepei: egy sokoldalú főrend a 16–17. század fordulóján	16
1.2. Révay 1613. évi koronatorténete és a politikai realitások 1608 után.....	23
1.3. Kilátás a pozsonyi várból: a <i>De monarchia</i> keletkezésének viharos történelmi horizontja	27
1.4. A <i>Commentarius</i> javítgatásától az új mű gondolatáig	31
2. A <i>De monarchia</i> mint történeti mű	34
2.1. Műfaj, szerkezet, narratív keretek	34
<i>Centuriae – a századokra osztás</i>	34
<i>Monarchia – a magyar birodalom ábrándképe</i>	35
<i>Sacra Corona – a Szent Korona a második helyen</i>	37
2.2. A <i>De monarchia</i> kútfői	38
2.2.1. A Bonfini-Thuróczy-korszak (I–V. század)	39
<i>Honi szerzők nyomtatott munkái</i>	39
<i>Külföldi szerzők nyomtatott munkái</i>	41
<i>Kézíratos források és szóbeli értesülések az I–V. centuriában</i>	46
2.2.2. Az Istvánffy–Brutus korszak (VI–VII. század)	47
<i>Kéziratban lévő elbeszélő források</i>	47
<i>Nyomtatott művek</i>	53
<i>Hivatalos iratok, szónoklatok, levelek – további írásos emlékek</i> <i>a VI–VII. centuriában</i>	56
<i>Családi hagyomány, szóbeli értesülés, saját emlékek</i>	57
2.3. A magyar história Révay művében: tartalmi áttekintés	59
<i>Előzetes megjegyzések</i>	59
<i>Századokon át</i>	59
<i>Pozitívumok és negatívumok: mérlegen Révay, a történész</i>	64
3. A <i>De monarchia</i> mint államtudományi mű és politikai manifesztum.....	66
3.1. Intelmek, aforizmák, exemplumok: Révay műve saját kora államtudományi irodalmának kontextusában	66

3.2. Királyválasztás, nádorválasztás és „a nemzet színe-virága”: rendiség és rendi jogok a <i>De monarchiában</i>	72
3.3. A pápa „mesterkedései” és a főpapok mohósága: pápa- és klérusellenesség a <i>De monarchiában</i>	75
3.4. A fogyatkozó monarchia és a rettenetes oszmánok: Révay a „magyar impérium” sorsáról és a török terjeszkedésről	77
3.5. A görög császárok zománcképei: Révay felfedezései és a korona újfajta eredeztetése	81
3.6. A két Mátyás – összegző gondolatok	87
4. A mű kiadásai és utóélete	91
4.1. Az 1659. évi kiadás	91
4.2. Az 1746. évi kiadás	94
4.3. A recepcióról dióhéjban	96
4.4. A jelen kiadásról	98
Gergely Tóth: A Lutheran Magnate’s Political Testament in the Language of History: Péter Révay’s <i>De monarchia</i>.....	101
1. A Short “Golden Age”: Antecedents to <i>De monarchia</i>	102
1.1. Révay’s roles: a multifaceted Hungarian magnate at the turn of the sixteenth and seventeenth centuries	102
1.2. Révay’s history of the Holy Crown (1613) and the political realities after 1608	110
1.3. The view from the Pozsony castle: The stormy historical horizon of the inception of <i>De monarchia</i>	115
1.4. From revisions to the <i>Commentarius</i> to the idea of a new work	119
2. <i>De monarchia</i> as a Historical Work	122
2.1. Genre, structure, narrative frames	122
<i>Centuriae – the division of the work into centuries</i>	122
<i>Monarchia – the dream of a Hungarian empire</i>	123
<i>Sacra Corona – The Holy Crown in second place</i>	126
2.2. The sources of <i>De monarchia</i>	127
2.2.1. The Bonfini-Thuróczy Era (Centuries I–V)	127
<i>Works in print by Hungarian authors</i>	128
<i>Works in print by foreign authors</i>	131
<i>Manuscript sources and orally transmitted information in the first century to the fifth</i>	135
2.2.2. The Istvánffy-Brutus Era (Centuries VI–VII).....	137
<i>Narrative sources preserved in manuscript</i>	137
<i>Printed sources</i>	144

<i>Official documents, speeches, letters – further written sources</i> <i>in the section on the sixth and seventh centuries</i>	147
<i>Family traditions, orally transmitted information, personal memories</i>	148
2.3. The history of Hungary in Révay's work: An overview of content	149
<i>Preliminary notes</i>	149
<i>Over the course of the centuries</i>	150
<i>Positive and negative aspects: a balance sheet of Révay as historian</i>	155
3. <i>De monarchia</i> as a Work of Political Science and a Political Manifesto	157
3.1. Admonitions, aphorisms, and examples: Révay's work in the context of the theoretical literature on political science of his time.....	157
3.2. The election of kings, the election of palatines, and “the best of the nation”: the Hungarian estates and their rights in <i>De monarchia</i>	164
3.3. The pope's “machinations” and the prelates' avarice: anti-papalism and anti-clericalism in <i>De monarchia</i>	167
3.4. A diminishing monarchy and the dreadful Turks: Révay on the fate of the “Hungarian imperium” and Ottoman Expansion.....	169
3.5. Enamel pictures of Greek emperors: Révay's discoveries and his new theory of the origins of the Holy Crown.....	174
3.6. The two Matthiases – a summary	179
4. Editions of <i>De monarchia</i> and Its Reception	184
4.1. The 1659 edition	184
4.2. The 1746 edition.....	187
4.3. The reception of <i>De monarchia</i> in a nutshell	189
4.4. On the present edition.....	191
Rövidítések ☞ List of Abbreviations	195
I. A szövegműkritikai és tárgyi jegyzetekben előforduló rövidítések ☞ Abbreviations in the text-critical and explanatory notes	195
II. A <i>De monarchia</i> szövegváltozatainak és más hozzá kapcsolódó szövegeknek a betűjelei (sigla) ☞ Letters of the text versions of <i>De monarchia</i> and other related texts (sigla)	195
Irodalomjegyzék ☞ Bibliography	196
I. Levéltári források ☞ Archival sources.....	196
A.) Levéltárak és gyűjtemények ☞ Archives and collections.....	196
B.) Rövidítve idézett kéziratos kötetek, illetve szövegek ☞ Abbreviated manuscript volumes and texts.....	196
II. Kiadott források ☞ Printed sources	197

III. Szakirodalom ∞ Reference literature.....	208
Szövegkiadás és magyar fordítás ∞ Text edition and Hungarian translation	232
Petrus de Rewa: De monarchia et sacra corona Regni Hungariae centuriae septem.....	232
Révay Péter: A Magyar Királyság birodalmáról és szent koronájáról szóló hét század.....	233
Dedicatio Casparis Iongelini (EpDed.Io)	234
Caspar Iongelinus ajánlása – ford. T. G.	235
Dedicatio Francisci de Nadasd (EpDed.Na).....	238
Nádasdy Ferenc ajánlása – ford. T. G.	239
Praefatio auctoris (Praef.)	242
A szerző előszava – ford. T. G.	243
Centuria prima.....	250
Első század – ford. T. G.	251
Centuria secunda.....	300
Második század – ford. T. G. (1–18), J. R. (19–26)	301
Centuria tertia.....	346
Harmadik század – ford. J. R.	347
Centuria quarta.....	384
Negyedik század – ford. S. S.	385
Centuria quinta.....	438
Ötödik század – ford. T. G.	439

II. KÖTET ∞ VOLUME II.

Centuria sexta	6
Hatodik század – ford. S. S. (1–33), B. B. (34–73), T. G. (74–210).....	7
Centuria septima.....	402
Hetedik század – ford. T. G.	403

CONTENTS

9

Függelék ∞ Appendices	631
1. Additamenta Petri Révay ad opus ipsius de Corona Regni Hungariae (ed. B. B., J. R., T. G.).....	631
2. I. (Hunyadi) Mátyás levelei Révay <i>De monarchia</i> című művében (Idézetek, illetve a levelek szövegén alapuló szakaszok) ∞ Letters of Matthias Corvinus in Révay's <i>De monarchia</i> (Quotations and passages based on the text of the letters) – T. G.	658
Mutatók ∞ Indices	661
Személynévmutató ∞ Index of personal names.....	661
Helynévmutató ∞ Index of geographical names	699

ELŐSZÓ

Tot adire labores

Verg. Aen. 1.10.

„Oly sok fáradságot vállalni” – valószínűleg a mindenkori szövegkiadók és fordítók jellemadata is lehetne ez a vergiliusi sor. Aki egy írásmű megjelentetésébe fog bele, annak sorsa az éveken át tartó megfeszített munka, illetve az állandó figyelem és aggodalom, hogy a szövegben semmilyen lapszus ne maradjon – sem a nyomdász-, vagy másoló elődök, sem pedig a saját és munkatársai hibájából. Ha pedig a mű fordítását is tervbe veszi, akkor az övé a felelősség, hogy a szöveg minden árnyalata, finomsága benne legyen a másik nyelvű változatban, mégsem túlmagyarázva, hanem szabatosan és pontosan. Az pedig nem is lehet kérdés, hogy egy kiadó feladata a szöveg tartalmi feldolgozása, tárgyi jegyzetek és bevezető tanulmány formájában – ismernie és ismertetnie kell a szerző életpályáját, a megírás körülményeit, a szöveg forrásait (ez már valójában a kritikai kiadás-hoz is elengedhetetlen), kéziratait, mintáit, tartalmának jellegzetességeit, és így tovább. Minden ilyen *labor* ugyanakkor igen sokszor *ludus*, sőt, *lusus*, nagyszerű, de persze komolyan vett játék: hiszen egy filológus számára nincs is érdekesebb foglalatosság, mint a szöveghibák felderítése és javítása, a textus értelmének pontos visszaadása, valamint keletkezésének gondos feltárása. Most, amikor annyi esztendő után visszatekintek a szöveggel vívott – olykor eposzi – küzdelemre, ebbe a két szóba sűrítetők össze tapasztalataim: kollégáimmal együtt érzem szellemi „izmaimban” a *labort*, a sok fáradságos munka emlékét, de ugyanígy boldogan emlékszem vissza a *lususra*, az izgalmas felfedezésekre, a források és adatok utáni nyomozás örömére.

Révay Péter *De monarchia...* című művének kiadását még a 2010-es évek elején vettem tervbe. A nagy országtörténet – és kisebb részben koronátörténet – kritikai és magyar nyelvű publikálását olyan célkitűzésnek tartottam, amely megéri a fáradságot, vagyis megvalósul vele a liviusi *operae pretium*, azaz a „munkálkodás ellenértéke” – és ezt ma is feltétlenül így gondolom. Ha ki kellene emelni valamely részletet, amely igazán megfogott Révay szövegében, könnyen meg tudok felelni rá. Még valamikor 2011 vagy 2012 nyarán történt, amikor valamilyen más vonatkozásban kellett a tudós koronaőr munkáját megvizsgálnom. A Kisvárdára tartó Intercityn a laptopomon olvastam az 1659. évi edíció szkennelt változatát, és eljutottam ahhoz a részhez, ahol Révay a Bocskai-felkelés tapasztalatairól ír (kiadásunkban: 6.199.). Az indulatos, keserű szavak, amelyeket a lutheránus főúr leírt a polgárháborúban egymást gyilkoló honfitársairól, a meghasonlott országról, az oszmánokkal kötött szövetségről, a „Jézus”-csatakiáltások mellett, ugyanabban a sorokban felhangzó „Allah”-ról – mindezek egy olyan szerzőt ígértek, aki határozottan vállalja a véleményét, és azt nagy kifejező erővel tudja szavakba önteni. Ez a sejtésem helyesnek bizonyult. Habár a koronaőr nem mindig kommunikálja ennyire nyíltan és ér-

zékletesen saját politikai nézeteit, az bátran kijelenthető, hogy a Révay által fontosnak tartott közéleti témák az egész művet átszövik, s annak fő narratíváit alkotják.

Nagyra becsült munkatársam, Pálffy Géza 2012-ben indult a Magyar Tudományos Akadémia „Lendület” pályázatán, *Állami és nemzeti reprezentáció az újkori Magyarországon: A magyar uralkodókoronázások és a Szent Korona (1526–1916)* című projektjével. Kollégám nagyszabású kutatási terve szintén komolyan motivált abban, hogy belevágjak Révay munkájának kétnyelvű kiadásába. A mű ugyanis tematikájában jól illeszkedett a létrehozni kívánt kutatócsoport programjába, és ezáltal egy szakmailag is gyümölcsöző együttműködés ígéretét hordozta. Tervemet Géza örömmel fogadta. Nem sokkal ezután a projekt megkapta a kívánt támogatást, és megalakult a Lendület Szent Korona Kutatócsoport. Így a mű kiadásának anyagi, illetve tudományos háttere megvalósult, otthona pedig közös munkahelyünk, a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete lett.

Szükség volt viszont még társakra (ahogy Aeneasnak is), mivel a *De monarchia* egy igazi *opus magnum*, terjedelmében és kidolgozottságában egyaránt: nagy felelőtlenség lett volna egyedül vállalkozni a kiadására. Akkoriban már javában dolgoztam tanítványaimmal – immáron kollégáimmal –, Benei Bernadettel és Jarmalov Rezsővel Bél Mátyás *Notitia Hungariae novae* című műve kiadatlan részeinek megjelentetésén, akik ezáltal komoly rutinra tettek szert a szövegkiadás és -gondozás terén: nagy szerencsémre sikerült őket meggyőzőn arról, hogy ebben a projektben is alkossunk egy csapatot. Hozzájuk csatlakozott harmadik kedves tanítványom, Sánta Sára, aki az ELTE BTK Latin Nyelv és Irodalom Tanszékén járt a neolatin témájú szemináriumaimra – ahol kiváló egykori tanárom, Déri Balázs tanszékvezető professzor meghívására oktattam, az „Antik örökség” mesterszakon. 2014 tavaszi félévében egy olyan szemináriumot tarthattam, amelynek már kifejezetten a Révay művével való ismerkedés, és egyes részleteinek lefordítása volt a témája. Bernadett és Rezső mellett Sára is részt vett a szemináriumon, és megtett neki a feladat – így aztán a Lendület Kutatócsoporton belüli „Révay-műhely” négy főre bővült. A vitorlákat ki lehetett bontani.

Kezdetét vette a soklépcsős munka. Először az 1659. évi edíció latin szövegét írtuk át, majd a kollégákkal összeolvastuk ellenőrzés végett az átírt és az eredeti textust. Ezt követően – szintén közös munkával – kollacionáltuk a szöveget a Schwandtner-féle 1746. évi kiadással: az edíció készítőinek bizonyos javításait elfogadtuk, és általában rögzítettük a két kiadás eltéréseit a kritikai jegyzetekben. Időközben elkezdtük a mű forrásainak a feltárását is, amit külön tárgyi jegyzetekben közöltünk. A méretek és a munka nagyságának érzékeltetésére íme néhány adat: csak a latin szöveg jegyzetek nélkül több mint 843 000 leütés, jegyzetekkel együtt pedig több mint egymillió leütés; a magyar fordítás jegyzetekkel együtt több mint másfélmillió leütés.

A fordításhoz felosztottuk a szöveget. Az ajánlásokat és a Révay-előszót, valamint az első, ötödik és hetedik századot teljes egészében jómagam ültettem magyarra. A második századot Jarmalov Rezső kollégámmal megosztva fordítottam, míg a harmadik századot ugyancsak Jarmalov Rezső, a negyediket Sánta Sára, a hatodikat pedig – amely a legnagyobb terjedelmű – Benei Bernadett, Sánta Sára és jómagam fordítottam. Ezt követte a fordítás gondos összevetése az eredeti szöveggel, ugyancsak közös munkával.

Időközben több tanulmányt publikáltam Révayval kapcsolatban, illetve 2016-ban egy egész könyvet is írtam Szent István és a Szent Korona kora újkori katolikus és protestáns recepciójáról, amelyet szintén a Révayval való foglalatосkodás inspirált (Tóth G. 2016). Vagyis a kiadás és fordítás munkája közben igyekeztem a mű megismerése során keletkező újabb és újabb kutatási részeredményeket közzétenni.

Teltek az évek, nem éppen munka nélkül, de nem mindig a *De monarchia* kiadásán szorgoskodva: időközben ugyanis mindannyiunknak rengeteg egyéb munkahelyi feladatot kellett elvégezni. Révayval folyamatosan haladtunk, soha nem tettük félre tartósan, csak éppen a lendület lassult le, amikor valamilyen más kötelezettségnek kellett megfelelnünk. Hatalmas kihívást jelentett Révay forrásainak azonosítása, de egyben nagy siker is – ahogy a tudós főúr egyáltalán nem könnyű stílusának hű visszaadása is rengeteg fejtöréssel járt. A magyar fordítás jegyzeteinek elkészítése – amelyre magam vállalkoztam – szintén sok időt emésztett fel, mivel ott nemcsak az adott szövegrész forrását adtam meg, hanem folyamatosan magyaráltam, értelmeztem is Révay szövegét, a friss szakirodalom bevonásával. A tavalyi és az idei év pandémiás helyzete bizonyos szempontból segített, mert teljes egészében a munka befejezésére koncentrálnhattam, de egyben hátrányt is jelentett a gyűjtemények időszakos bezárásai miatt. Mindenesetre ekkor fejeztem be a tárgyi jegyzeteket – amelyek ellenőrzésében munkatársaim is segítettek –, és ekkor írtam meg a bevezető tanulmányt is. A befejezéshez azonban kellett még a kiváló tördelőnek, Domokos Györgynek a példaszzerű munkája, akinek e kötet szép kiállítását köszönhetjük.

Hosszú munkánk során igen sok támogatást, tanácsot kaptunk, és meg is kíséreljük felsorolni azokat, akiknek hálával tartozunk – remélve, hogy senkit sem hagyunk ki a seregszemléből. Kiemelt köszönet jár Pálffy Gézának, a Szent Korona Kutatócsoport vezetőjének a sok türelemért, rengeteg jó beszélgetésért, folyamatos segítségnyújtásért, illetve azért, hogy kiadásunk lelkiismeretes és gondos lektora volt – gyakorlatilag ő is e mű munkatársának számít. Külön szeretnénk hálánkat kifejezni azoknak a kollégáknak, akik kéziratokkal segítették a munkánkat. Szabó András Péter rendelkezésünkre bocsátotta Révaynak a korábbi művéhez írt kiegészítéseit, illetve az e kiegészítésekről készült 18. századi másolat fotóit; Petneházi Gábor az általa tavaly megtalált Brutus-kézirat fényképeit osztotta meg velünk; Kees Teszelszky pedig egy másik magyar történetnek, Elias Berger művének a másolatát adta oda. Mindhárom mű nagyban segítette a *De monarchia* helyes értelmezését. Külön szeretném említeni Oross Andrást is, aki az Osztrák Állami Levéltár (Österreichisches Staatsarchiv) állományának egyik, Révayra vonatkozó dokumentumából készített részünkre másolatot. Hálásan köszönöm továbbá Kasza Péter kollégámnak, hogy a bevezető tanulmányomat elolvasta, és hasznos észrevételeket fűzött hozzá. Ezenkívül számos nagyra becsült kollégánktól kaptunk kisebb-nagyobb szakmai segítséget. Ács Pál, B. Szabó János, Bene Sándor, C. Tóth Norbert, Déri Balázs, Fodor Pál, Kármán Gábor, Nagy Gábor, Oborni Teréz, Pálosfalvi Tamás, Szabó Ádám, Varga Szabolcs és Viskolcz Noémi neve említendő meg itt feltétlenül. Mindannyiunknak nagyon hálásak vagyunk. Szeretnénk köszönetet mondani ama gyűjtemények munkatársainak is, ahol a munkánk során kutattunk: ide tartozik az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár,

a budapesti Egyetemi Könyvtár, illetve annak Kézirattára, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, az Osztrák Nemzeti Könyvtár, illetve annak Kézirat- és Régi Nyomtatvány Tára (Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken), illetve a pozsonyi Szlovák Nemzeti Levéltár (Slovenský národný archív). És persze köszönjük családjainknak, szeretteinknek is a megértést, hiszen fáradásaink gyakran kiléptek a rendes munkaidő medréből, és éjszakába, illetve hétvégébe nyúltak.

A Révay művével való hosszas foglalkozás nagy tapasztalata számomra az, hogy egy történetírói mű megfejthető, ha elég időt szánunk rá. Nagy odafigyeléssel, a más kútfőből vett gondolatoknak és a szerző saját megállapításainak a szétválasztásával, illetve a mástól átemelt szövegen végzett módosítások, kihagyások gondos elemzésével jól kiolvasható a szerzői szándék, az egész alkotási folyamat, a „műhelytitkok”; még a hibák, torzítások, elfogultságok is beszédesek lehetnek, ha helyesen értelmezzük őket. Révay művének gondozásakor végig erre törekedtünk, mind a fordítás és a jegyzetek készítésekor, mind pedig a bevezető tanulmány írása során. Bizakodunk abban, hogy munkálkodásunk eredményes volt, és a tudós koronaőr nagy országtörténetét sikerült jól megérteni – ahogy abban is bízunk, hogy a művet, illetve az azzal kapcsolatos megállapításainkat sikerült megfelelően tolmácsolni a jóindulatú Olvasó felé. Ebben a reményben bocsátjuk útjára kétkötetes kiadásunkat.

Az egykori koronázóvárosban, Székesfehérvárott, 2021. április 9-én

A munkatársak nevében a *Szerkesztő*